

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Теодор Божидаров Стойчев

член на жури в конкурс за присъждане на научна степен доктор по 2.4

Религия и теология (Свещено Писание на Стария Завет),

за дисертационния труд на

Борис Атанасов Борисов

„Старозаветното свещеничество по чина Мелхиседеков

(екзегетическо изследване)“

Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

1. Обща характеристика на труда – структура, тематичен обхват, основни идеи

Дисертационният труд на свещ. Борис Борисов е изследване на тема, която не е задълбочено разгърната в нашата родна библеистика. Именно това му предава дисертабилен характер. Структурата е обособена по класически начин: предговор и увод, четири основни глави, заключение, приложение и библиография.

Уводът маркира целите, задачите, методите, които авторът ще следва, както и предлага обзър върху научни разработки по темата. Отец Борис определя целта по следния начин: „Цел на изследването е да се проследят богословските измерения на званието “Първосвещеник по чина Мелхиседеков” (Евр. 5:10). Така поставена обаче тя измества акцентът, който иначе носи общото заглавие: „Старозаветното свещеничество по чина Мелхиседеков (екзегетическо изследване)“. Определените задачи следват целта, като по този начин цялото изложение поема аналитичен курс, който не отговаря на заглавието.

В Първа глава (“Старозаветното свещенство”) се разглеждат в дълбочина различните аспекти на свещенството в Стария Завет. Авторът идентифицира четири основни богословски положения, типични за старозаветното свещенство. Сред тях са разбирането за свещенството като достъп до общение с Бога, представата за греха и очистването като условие за това общение, ролята на първосвещеника като представител на народа пред Бога и др. Тук е обърнато внимание на левитската, ааронидската и садокитската традиции, както и развитието на свещеническата идея в неканоничната и апокрифната литература. Това придава широк исторически контекст на изследването още в първата му част.

Втора глава (“Царят свещеник Мелхиседек”) е посветена на самия образ на Мелхиседек в старозаветните текстове и в юдейската традиция от периода на Втория храм. Анализирани са двата основни канонични библейски пасажа за Мелхиседек – разказът в Битие 14:18-20 и Псалом 109:4, както и по-широката идея за “царственото свещенство” в Стария Завет (напр. Изх. 19:6). Последователно са разгледани и извънбиблейските свидетелства: текстове от междузаветния период, Кумранските ръкописи, Филон Александрийски и др. Особено важен извод тук е установяването на двойна традиция относно личността на Мелхиседек.

Трета глава (“Послание до Евреите и чинът Мелхиседеков”) се насочва към новозаветното развитие на темата, разглеждайки подробно богословието на Посланието до Евреите относно Христовото първосвещенство. Докторантът обсъжда контекста на посланието – предполагаемите адресати и времето на написване. В тази глава са анализирани ключовите богословски идеи в Посланието до Евреите, свързани със свещенството. Направен е извод, че посланието творчески преосмисля старозаветните концепции. Аргументирано е, че авторът не придава на Мелхиседек ангелски статут, а използва образа му типологично за да изтъкне превъзходството на Христос. Подробно е разгледана и

оригиналната екзегетическа употреба на Пс. 109:4 („Ти си свещеник навеки...“).

Четвърта глава (“История на въздействието на образа на Мелхиседек”) разширява обсега на изследването, проследявайки отгласа и тълкуванията на образа на Мелхиседек в по-късната традиция. Тук отец Борис разглежда равинската полемична традиция, разказа за Мелхиседек във 2 Енох, гностическите възгледи и др. След това е отделено внимание на светоотеческото тълкувание. Накрая, като своеобразен епилог, докторантът се спира на въпроса как образът на Мелхиседек е интегриран в дебата за византийския цезаропапизъм. В обобщение може да се каже, че тематичният обхват на дисертацията е изключително широк – от библейска екзегетика на Стария и Новия Завет, през междузаветната литература, до раннохристиянска и византийска рецепция.

2. Оценка на предложения научен труд – оригиналност, методология, аргументация, принос

Дисертационният труд на свещ. Борисов притежава редица безспорни достойнства. На първо място прави впечатление оригиналният изследователски замисъл. Вместо да се фокусира тясно само върху един текст или епоха, трудът интегрира междудисциплинарен подход – библейска екзегетика, сравнително изследване на юдейски източници, патристика и дори църковна история. Този широк подход позволява на докторанта да изведе богати изводи за развитието на идеята за свещенството. Трябва да се отбележи задълбочената екзегетическа работа на автора. Свещ. Борис анализира библейските текстове, като привлича и вторичната литература. Авторът демонстрира познаване на съвременната научна дискусия. Докторантът прилага историко-критически подход при анализа на текстовете, като същевременно показва усет към богословската интерпретация и типология, присъщи на разглежданата тема.

Аргументацията в труда е логична, убедителна и подкрепена с доказателства.

Въпреки тези положителни характеристики на изложението, обективната оценка изисква да се посочат и някои недостатъци. По отношение на обема и баланса между отделните части прави впечатление, че главата, посветена на Посланието до Евреите (Глава трета), е сравнително по-кратка (около 30 страници) в сравнение с първите две глави. Като се има предвид, че новозаветният текст е централен за самото изложение, би могло да се очаква по-детайлно и разгърнато разглеждане на богословието на Посланието до Евреите. Освен това не считам за уместно да се влиза в толкова подробно исагогично изложение – тук докторанта измества фокуса на изложението. Освен това заглавието въобще не предполага такова изследване, а то се оказва централно, тъй като авторът постоянно прави паралели с новозаветните текстове и по-късно оформени църковни традиции. Също така четвърта глава стои обособено със своя исторически обзор. Тя е ценна с информацията си, но може да се дебатира дали изложеното там е необходимо за основната теза. Според мен не. Могат да бъдат направени бележки относно стила и оформлението, но те са по-несъществени. Също така, би било полезно всички чужди имена и заглавия да бъдат транслитерирани или цитирани унифицирано. Според мен обаче основен и капитален пропуск е ясното несъответствие между заглавие и изложение. Последното, както споменах, има силно изразена новозаветна богословска дискурсивност. Безспорно докторантът е задал в увода намерението си да покаже междузаветната връзка между Мелхиседек и Христос, но това не е предположено от заглавието. Освен това не считам за обосновано пояснението към заглавието – „екзегетическо изследване“. Според мен трудът има екзегетически характеристики, но те не са единствени, а по-скоро са част от сложен богословски проект. Считам, че

заглавието или съдържанието трябва да бъдат променени. Освен това, както посочих, има части от текста, които няма място в изложението.

Въпреки тези добронамерено направени бележки, бих желал да заявя, че дисертационният труд на свещ. Борис Борисов е задълбочено изследване. Налице са научни приноси, някои от които бяха изтъкнати по-горе. Важно е да бъде отбелязано, че дисертантът демонстрира умение за самостоятелно научно изследване и оригинално мислене – качества, нужни за присъждане на докторска степен.

Заключение

В заключение бих казал, че изследването на свещ. Борис Борисов отговаря на критериите за получаване на образователната и научна степен „доктор“. Поради това давам положителна оценка на предложения от него труд.